

אשכולות

הסילון השבועי של תלמידי ישיבת "כפר ביבנה"

"יעקב וישראל"

הרב יצחק לוי שליט"א

פרשת "וישלח"

יד במרוזשון ה'תשס"ז

גיליון מס' 41 (שנה שנייה)

זמני השבת

ער"ש: 16:16
מוצ"ש: 17:17

זמני השבוע

(משבת וישלח - יום ו')
(ע"פ אופק תל-אביב)

4.47-4.43	עלות השחר
5.29-5.25	זמן ציצית ותפילין
6.22-6.17	הנץ החמה(מישור)
8.08-8.05	סו"ז ק"ש מג"א
8.55-8.52	סו"ז ק"ש גר"א
9.47-9.44	סו"ז תפלה
11.30-11.28	חצות היום
11.55-11.54	מנחה גדולה
16.37-16.38	שקיעת החמה

הדף היומי: כתובות פד-צ'

דיני השבוע ומנהגיו

ההפטרות: "חזון עובדיה" (עובדיה א.)

לעילוי נשמת

אמי מרת גילייט לוי ז"ל
בת ר' ברוך טולדאנו ז"ל
נלב"ע בט"ז בכסלו ה'תשנ"א
ת.נ.צ.ב.ה

הנוצח ע"י הרב יצחק לוי שליט"א
ומשפחתו שיחיו

אמר בסוף פרשת ויצא: "ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בן מלאכי אלוקים, יאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלוקים זה, ויקרא שם המקום ההוא מחניים, וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום". איתא במדרש רבה סוף פר' ויצא: "כמה מלאכים היו חלים ומרקדים לפני יעקב אבינו בכניסתו לארץ? ר' הונא בשם ר' אייבו אמר שישים ריבוא, הה"ד "ויהאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלוקים זה" ואין שכינה שורה פחות מס' ריבוא. רבנן אמרי: 120 ריבוא "ויקרא שם המקום ההוא מחניים" מחנה הרי ס' ריבוא, מחניים הרי ק"כ ריבוא. א"ר יודן: נטל מאלו ומאלו ושלה פרוזבין לפניו. הה"ד וישלח יעקב מלאכים לפניו". המדרש אומר דרשני!

בגמ' שבת קמו. מובא שהאבות תקנו חטאו של אדם הראשון. ואיתא בנפש החיים שער א' פ"ד - לאחר חטא אדה"ר טוב ורע מעורבים זה בזה, וכוחות הרע נמצאים בתוך האדם עצמו. והנה יעקב אבינו הגיע למדרגתו של אדם הראשון קודם החטא, שצ"ח נהיה אצלו חיכוני. וכפי דאיתא בגמ' בבא מציעא פד. "שופריה דיעקב אבינו מעין שופריה דאדה"ר". וכן מבואר עה"פ "ויאמר יעקב אל לבן הבה את אשתי כי מלא ימי ואבואה אליה", וברש"י שם: "והלא קל שבקלים אינו אומר כן, אלא להוליד תולדות אמר כן". וביאר ר' צדוק בפרי צדיק, היות ויעקב אבינו היה כאדה"ר לפני החטא, לא ידע כלל הנאת הגוף, דהרע לא היה בתוכו, וע"כ לא ידע שום בושח". המושך חכמה עה"פ "ויהי לו שור וחמור צאן ועבד ושפחה", שואל למה לא אמר והגמל כדלקמן "והגמלים", וביאר, דהעניין "כי האלוקים עשה את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים", כי תחילת הבריאה היה כי יטה עצמו לצד הטוב תמיד, רק היצ"ח הוא מסית בפני עצמו. אמנם כאשר בא נחש על חוה והטיל בה זוהמא שנתערבו הטוב והרע בו עצמו וכו'. וזהו ששלח "עם לבן גרתי" - ותרי"ג מצוות שמרתי, "ויהי לי שור וחמור" - כי הטוב והרע נפרדים המה, ולא כגמל אשר דרשו חז"ל במדרש על רבקה "ותרכב על הגמל" - ומה גמל יש לו סימן טומאה שיצא ממנה עשו, וכן עשו הוא חזיר היער שאצלו מעורב הסימן טומאה עם טהרה, שכיבד אביו ואמו, ע"כ.

מדברי המשך חכמה אנו למדים על תכונתו של יעקב שהפריד בין טוב ובין רע והתעלה למדרגתו של אדה"ר לפני החטא שהאלוקים עשאו ישר. מאבקו של יעקב ניתן לבארו לפני הנ"ל, שהרי יעקב נדר נדר "אם יהיה אלוקים עמדי...ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלוקים". ומבאר הספורנו וז"ל: "כלומר הנני מקבל עלי מעתה שה' יתברך המרחם יהיה לי לאלוקים ויתנהג אתי במידת הדין". הנהגה זו של מדת הדין הוא הנהגת אדה"ר קודם החטא, "האלוקים עשה את האדם ישר" - קודם החטא וכו'. ואת נדרו של יעקב "ושבתי בשלום" מבאר רש"י: "שלם מן החטא, שלא אלמד מדרכי לבן". ולכן עלת כשחזר יעקב מבית לבן הרי שולח להגיד לעשו, אני קיימתי את נדרי כי אני עכשיו במידת הישר ומוכן לקבל את הנהגת מדת הדין. ובא על כך שרו של עשו "ויאבק איש עמו" ופ"י רש"י ויאבק - לשון ויתקשר. והיינו שרצה שוב להכניס לתוכו את הרע, ושיהיו טוב ורע מקושרים זה בזה להפילו ממדת "הישר". אבל יעקב אבינו עמד בניסיון והתגבר עליו, לכן נאמר לו "לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל". והיינו ישר - אל - ישר אתה עם הקב"ה. ולכן נאמר "ויבא יעקב שלם" ואיתא בגמ' שבת לג: ואמר רב: שלם בגופו שלם בממונו שלם בתורתו". והיינו יעקב בגופו הרי הוא כאדה"ר קודם החטא בשלמות וכפי שחז"ל אמרו "יעקב אבינו לא מת" (תענית ה:). פירושו - גם גופו נעשה רוחני ולא מת.

"שלם בתורתו" - כדאיתא בגמ' עירובין נד: "אלמלא לא נשתברו לוחות ראשונות לא נשתכחה תורה מישראל". וזוהי מדרגת אדה"ר קודם החטא. "שלם בממונו" - כדאיתא "ויותר יעקב לבדו" - א"ר אלעזר שנשתייר על פכים קטנים, והיינו שצדיקים רואים את שלמותם בעבודת ה' גם בממונם, וזוהי מדרגת "הישר". ונחזור למדרש בו פתחנו את דברינו, ונבאר עפ"י דברי ר' צדוק בפרי צדיק: שואל ר' צדוק, כיצד ע"י קריאת יעקב אבינו את המקום מחניים נעשו ק"כ ריבוא? ובאר, דכיוון שיעקב אבינו הגיע למדרגת אדה"ר קודם החטא, א"כ הרי הוא הפריד בין רע לטוב. לכך הפריד את המחנה המעורב בטוב וברע לשתי מחנות, של רע בפני עצמו ושל טוב בפני עצמו. וזהו עפ"י דבריו ויהי לי שור וחמור עפ"י ביאור המשך חכמה לעיל. ונסיים בדברי חז"ל "יעקב אבינו לא מת" - מה זרעו בחיים אף הוא בחיים" אף אנו זרעו של יעקב מצווים להמשיך בדרכו ולהפריד בין הרע לבין הטוב, ולקיים בנו שלמות בעבודת ה', שלמות בתורה, וזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם, שהיא תפארת לעושיה, וזוהי מדת התפארת של יעקב וזרעו אחריו, אמן!

ברכת הגשמים לא זכתה להימנות על הברכות השגורות על פיננו. הראיה לכך, שעד לאחרונה לא הודפסה ברכה זו בסידורים. מפתת קוצר הידיעה נעסוק במאמר זה רק במקום ובזמן הראויים לברך הברכה.¹

שינוי במשנה "על הגשמים ועל בשורות טובות אומר הטוב והמטיב". מקשה הגמרא: "ועל הגשמים הטוב והמטיב מברך? והאמר רבי אבהו, ואמרי לה במתניתא תנא: מאימתי מברכין על הגשמים – משיצא חתן לקראת כלה". מאי מברכין? אמר רב יהודה: מודים אנחנו לך על כל טפה וטפה שהורדת לנו, ורבי יוחנן מסיים בה הכי: אילו פיננו מלא שירה כים וכו' אין אנו מספיקין להודות לך ה' אלוקינו... עד תשתחוה, ברוך אתה ה'... רוב ההודאות והאל ההודאות, ואלא קשיא! בברייתא משמע שמברכים מודים, ובמשנה – הטוב והמטיב?

שלשה תירוצים נאמרו בגמרא:

א. שמע שירדו גשמים מברך הטוב והמטיב, ראה הגשמים מברך "מודים". תירוץ זה נדחה שהרי לפי זה אין הבדל בין שמע שירד גשם לשמע "בשורות טובות" אחרות שבמשנה.

ב. בברייתא מדובר במעט גשם ומברכים מודים, ובמשנה ריבוי גשמים – הטובה.²

ג. במשנה, יש לו קרקע מברך הטוב והמטיב. בברייתא, אין לו קרקע מברך מודים.

משמע מלשון הגמרא שמברכים כל שנה בירידת הגשמים כשירדת כמות של "יצא חתן לקראת כלה", וכן אנו מוצאים בגאונים³, "בהלכות גדולות"⁴ הסמ"ג⁵ הטור⁶ הרא"ש⁷ והרי"ף⁸ הר"ן⁹ הרמב"ם¹⁰ וכן לשון הרמב"ם¹¹: "ירדו גשמים רבים... מברך מודים אנחנו לך. לעומת כל הגאונים דלעיל אנו מוצאים כי סמ"ק פוסק¹² "ברכת הגשם אינה נוהגת עתה" – סתם ולא פירש. הבי"ב באו"ח רכ"א מביא טעם לדברי הסמ"ק מודעת הי"א בכל בו¹³ וזה לשון הכל בו: "ירדו גשמים עד שהעלו אבעבעות על פני המים שהולכות זו לקראת זו... אומר מודים אנחנו... וי"א שאין ברכת הגשם נוהג עתה בינינו לפי שאנו תדירין במטר, ואין אנו תאווים לו שומחים כדרך ששמחים באותן הארצות שיש להם יובש גדול ועצירה רבה, עד שצריכין רחמים על המטר אבל אנו אין אנו צריכין לכך ולפיכך ברכת המטר אינה נוהגת". לומד הבי"ב מכך, כי כאשר השנים כתיקונם א"צ לברך כלל אא"כ היו בצער. וכך נפסק בשו"ע¹⁴: "אם היו בצער מחמת עצירת גשמים וירדו גשמים, מברכים עליהם... הגה: ומה שאין אנו נוהגים בזמן הזה בברכת הגשמים, ששם דמדינות אלו¹⁵ תדירים בגשמים ואינן נעצרין כל כך.

יתר על כן מקשה בעל ערוך השולחן מדוע הגמרא לא מזכירה ברכת מודים בידי הלל הגדול שלאחר בצורת¹⁶? ועל הרמ"א מקשה "זיה דוחק גדול שהרי כמה שנים יש אצלנו עצירת גשמים". לכן חולק ערוה"ש על הביה"ל וכותב ע"פ דרכו שבמדינות אירופה שרבו הגשמים מקלקלים את התבואה אין מברכין כלל, אך בא"י שרבו הגשמים ברכה הוא – מברכים.

ונראה לישב דעת הבי"ב שפסק כסמ"ק כנגד שאר הראשונים, כיוון שלא ברכו את הברכה במדינותיהם וזו היתה עובדה ומציאות קימת. והשאלה שהתגללה לפתחם היא מה הטעם לכך, וע"כ הבי"ב הביא רק את דעת הסמ"ק התואמת את הנהוג. המחלוקת באחרונים היא בהבנת טעם הי"א ב"כל בו" ושלש דרכים בהבנתו, ואלו הם:

א. בארצות יבשות כא"י אף בזמן בצורת קצרה מצפים בכיליון עיניים לגשם לכן צריך לברך בא"י. ובחול"ל רק בבצורת ארוכה ישנו צער לברכים – בי"ב והרמ"א כפי הבנת ה"נחלת צבי" ו"עולת תמיד".

ב. בארצות יבשות כא"י שהקפיץ צחיח ומצפים לגשם, מיד כשירדו גשמים וממילא בא"י לעולם מברכים ובחול"ל רק בשעת בצורת – ה"לבוש", ערה"ש וכו"ב בהבנתו הראשונה.

ג. בין בא"י ובין בחול"ל, לאחר בצורת בלבד מברכים – הפרמ"ג.

האליה רבא כנראה הסתפק בדעת ה"כל בו" לגבי א"י, ונשאר בצ"ע.

בענין הכרעת הביה"ל לברך ללא שם ומלכות יש לציין שמובא כבר בשו"ת ר"א בן הרמב"ם¹⁷ שבני תימן היו אוכלים רק הדראה ודוחן ולא היתה פת מדגן מצויה ביניהם ותיקן להם לברך בלא שם ומלכות שלא תשכח תורת ברכת המזון מהם. נראה שנידון דומה הוא בברכת הגשמים, ולכן פסק הביה"ל פסק לברך בלא שם ומלכות.

סיכום: דעת הגאונים ורב הראשונים, מברכים בירידת הגשמים כפשט לשון הגמרא גם בשנה מבורכת.

דעת הסמ"ק שאין ברכה זו נוהגת כיום.

ה"כל בו" בדעה הראשונה נוקט כרב הראשונים.

ובדעת הי"א, מצאנו שלש הבנות דלעיל.

הבי"ב שכפי הנראה בזמנו לא נהגו לברך, מביא את דעת הסמ"ק בלבד ומסבירו ע"פ דעת הי"א ב"כל בו".

ערה"ש סובר שבא"י יש לומר בברכה, וכן נוטה דעת המ"ב, אך בביה"ל נשאר בצ"ע כאלה רבא ולכן מכריע לברך ללא שם ומלכות.

ולכן בארצנו הקדושה בירידת הגשמים לאחר עצירת גשמים מברך בשם ומלכות לכו"ע. ובלא בצורת הן המברך בשם ומלכות הן המברך בלא שם ומלכות יש לו על מי לסמוך.

במדינות אירופה יש לברך רק לאחר עצירת גשמים¹⁸.

בהבנת לשון הרמ"א נחלקו האחרונים, ה"עולת תמיד" ו"נחלת צבי" מסבירים, שאף בעצירת גשמים אין מברכים במדינות אלו מפני שאין נעצרין כל כך. לעומתם תלמיד הרמ"א – "הלבוש" כותב: "כשהגשמים נעצרים... ובתוך כך ירדו גשמים, מברכין עליהן. מדייק ה"אליה רבא" מהמשך דברי ה"לבוש" שבשעה שנעצרים מברך – אף במדינות אלו, כמחבר¹⁹. מוסיף הא"ר: "ובא"י כשאין גשמים נעצרין צ"ע לדינא". הפרמ"ג (שם) מסכם: "ומי שמברך בלא שם ומלכות במדינות אלו כשהיו בצער, אין גוערים בו" ומוסיף "שמדברי המחבר אין חילוק בין א"י לשאר ארצות, כל שהשנים כסדרן אין מברך, וכל שנעצרין מברכין, וברמב"ם לא כתב כשהיו בצער יע"ש".

המשנה ברורה כותב "אפשר שבא"י שמצוי שם יובש גדול... והגשם יורד בזמנו, כל אחד שמח בו, אפילו בסתמא צריך לברך בפעם ראשון שירד. ומפרי מגדים משמע... אין לברך כשהשנים מסודרת". בביה"ל מסביר את דעת הרמב"ם כדעת המחבר שיש לברך רק לאחר בצורת ומוכיח זאת מהמשנה, המונה גשמים ובשורות טובות כחדא, וכן מודחית התירוץ הראשון בגמרא שבשורות טובות היינו ירדת גשמים, "ובודאי מסתברא דבשורה טובה לא נקרא רק כשהיו בצער מתחילה", וכ"ז בחול"ל אך בא"י שיש יובש גדול וצריך רחמים על המטר גם לדעת המחבר מברך אף ללא בצורת. ממשיך הביה"ל ואומר שכך משמע גם מדברי הרמ"א שכתב "במדינות אלו". ועל הבנת הפר"מ שאין הבדל בין חול"ל לא"י ענינו בצורת חולק הביה"ל ואומר: שדבר זה לא נמצא בשום פוסק מודים דבריו "וכך דייקת היטב בדברי ה"כל בו", אח"כ מצאתי בא"ר שהוא כתב דבא"י צ"ע לדינא, וע"כ נראה דיברך בלא שם ומלכות".

לאחר בקשת מחילה, אבוא לדון לפני רבותינו כתלמיד הדן לפני רבו. נלע"ד שהוכחת הביה"ל ברמב"ם שיש לברך רק לאחר בצורת צ"ע, שהלא בשורות טובות נאמר במפורש בגמרא על לידת זכר, ואין לומר שעל לידת זכר מברכין כן מפני שהיו בצער תחילה, שהרי יש בלא צער לידה מברכים הטובה²⁰? וא"ת לא פלוג בצער לידה, נאמר לא פלוג גם בגשמים בזמן שאין בצורת? ועל מסקנתו של הביה"ל לברך בלא שם ומלכות, יל"ע איזו משמעות יש לברכה זו. וכדברי הפרישה²¹ במקום ש"אין ברכה בלא שם לכו"ע" ועל עיקר דינו של הבי"ב תימה, מדוע תפס דעת יחיד – הסמ"ק ע"פ הסבר הי"א ב"כל בו", ולא דעת כל הגאונים והראשונים ופשוט לשון הגמרא שמברכים עם ירידת הגשמים ואין הדבר תלוי בבצורת!?

¹⁹ וכן כתב הט"ז (שם סק"א).
²⁰ ועל סכנת הלידה מברכים "הגומל" ואינה נכללת בברכת הטובה.
²¹ עיין תוד"ה "הרואה" נד. ורמב"ן תורת האדם מובא בהוצאת מכון מערבא בסוף מס' ברכות.

²² אמנם המג"א בסימן תקע"ה סק"ב מזכיר זאת אך י"ל שהמקור מהר"ן הערה 13. ובבבלי לא מצינו ולענ"ד מהירושלמי (ברכות פ"ט ה"ב) משמע ג"כ שאף ללא בצורת מברכים ולא כה"ב ברכת אליהו" ואמ"ל.
²³ הוצאת מקוצי נרדמים סימן פ"ד ומובא בשו"ת בית מרדכי חלק ב סימן לה ע"ש בהרחבה.
²⁴ שהרי הבי"ב, ט"ז, חיי אדם והגר"א חלקו על ה"עולת תמיד" ו"נחלת צבי".

¹ מלבד "סידור וילנא" שמופיעה ללא שם ומלכות וב"רינת ישראל" בשם ומלכות. ונעמוד על ההבדל בהמשך.
² ישנם פרטים נוספים, כגון דין הברכה לבעלי קרקעות ושותפיהם וכן נוסח הברכה והילופי הגרסאות שלא נוכל לעסוק בהם כעת.
³ ברכות נט: וכן תענית 1;
⁴ שהמים קבוצין על הארץ, וכשהטיפה נופלת עליה טיפה תחתונה בולטת לקראתה (רש"י).
⁵ ע"פ רש"י אך לפ"ז מהו השיעור של הרבה גשם? ועיין בריטב"א שפירש להפך וכן בביה"ל (רכא, א ד"ה מברכין).
⁶ אוצ"ה: ברכות עמ' 95.
⁷ ברה"ש פ"ט.
⁸ ברכות ההודאה והבקשה.
⁹ או"ח סימן רכ"א.
¹⁰ תענית ס"ג וברכות סט"ו.
¹¹ ברכות מג: ותענית ב.
¹² שם ועיין ט.
¹³ מובא בר"ן ט. ד"ה מתניתין.
¹⁴ ברכות פ"י ה"ה.
¹⁵ יום שלישי ברכות ההודאה.
¹⁶ הלכות ברכות פ"ז נה"ג.
¹⁷ סימן רכ"א סעיף א.
¹⁸ מדינות אירופה לעומת א"י ודרומו.

מצות אכילת פרות שביעית

כ תב הרמב"ן (שכחת העשין מצוה ג): "היא שנצטוינו לאכול פירות שביעית, שנאמר והיתה שבת הארץ לכם לאכלה ולא לסחורה... ונכפלה זאת המצוה באמרו ואכלו אביוני עמך. שמשמע שיש מצווה באכילתם מודלא כתיב לאביוני עמך תעזוב אותם כמו שכתוב בלקט שכחה ופאה והנה העושה בהם סחורה עובר בעשה א"כ מצוה לאכלם ולא לעשות בהם סחורה דלאו הבא מכלל עשה, עשה".

וביאר בעל מגילת אסתר (שכחת העשין מצוה ג): "ונראה לי כי מה שלא מנאה הרב הוא לפי שמה שדרשו חכמים "לאכלה ולא לסחורה", אין פירושו שיהיה מצווה באכילתם רק לאכלה הותר לכם ולא לעשות בהם סחורה".

וכתב החזון איש (סימן יד ס"ק י): "לכאורה אין חיוב לעולם לאכול פירות שביעית, שאינו כשלמים שיהיה מצוה באכילתו, אלא נראה לי דרצה לומר שאין מחייבין אותו לחשבו למאכל אדם, אלא ראשי האכילו לבהמתו.

ראיתי בספר מגילת אסתר בהוספת עשין של הרמב"ן עשה ג' שפירש דעת רמב"ן היפוך מזה. אבל כונת רמב"ן דאיסור סחורה הוא ממניין עשין כמבואר בדבריו ז"ל, אבל אין עשה באכילתו..."

להלכה

כתב במשפטי ארץ (פרק כא ס"א): "אין מצוה לאכול פירות שביעית ולמרות

שהולכים ונרקבים שהרי הקלקול נעשה מאליו".

ובילקוט יוסף (עמוד תיח) פסק: "נאמר בתורה והייתה שבת הארץ לכם לאכלה ודרשו חז"ל "לכם", לכל צרכיכם, לאכלה ולא לסחורה, ולא להפסד ולכן אסור לסחור בפירות שביעית או להפסידם ויש מי שאומר שיש מצוה לאכול פירות שביעית".

*עפ"י שיעור ראש הישיבה שליט"א משמע בפשטות שיש קדושה מיוחדת בפירות שביעית, ומצוה לחזר אחר אכילתן.

כיצד לאכול פרות שביעית ולהכין מהם מאכלים

- אין לאכול פירות וירקות של שביעית אלא בדרך שרגילים לאכלם כל מין כדרכו.
- דבר שדרכו להאכל חי לא יבשלנו. כגון: תפוזים, אבוקדו, וצנון.
- דבר שדרכו להאכל מבושל לא יאכלנו חי. כגון: תפוחי אדמה, חבושים.
- דבר שדרכו להאכל בין מבושל ובין חי יאכלנו כרצונו.

למודנו במסכת שביעית (פרק ח משנה ב): "שביעית ניתנה לאכילה ולשתיה ולסיכה לאכול דבר שדרכו לאכול ולסוך דבר שדרכו לסוך לא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא את השמן וכן בתרומה ובמעשר שני. קל מהם שביעית שנתנה להדלקת הנר".

ופסק הרמב"ם (הלכות שמיטה ויובל פ"ה ה"ג): "ולא ישנה פירות מבריינתן כדרך שאינו משנה בתרומה ומע"ש, דבר שדרכו

להאכל חי לא יאכלנו מבושל, ודבר שדרכו להאכל מבושל אין אוכלין אותו חי, לפיכך אין שולקין אוכלי בהמה ואינו מטפל לאכול תבשיל שנפסד והפת שעפשה כדרך שאינו אוכל בתרומה ומעשר".

להלכה

כתב במשפטי ארץ (פרק כב): "צורת האכילה הנהוגה אצל חלק גדול מן הציבור אע"פ שאינה נהוגה אצל רוב הציבור, נחשבת כדרך אכילה, ובלבד שלא יהיה אותו ציבור מיעוט קטן, וכן שיהיה צבור זה רגיל בצורת אכילה זו ולא ינהג כך רק לעיתים רחוקות".

ובמנחת שלמה (ח"א סימן מו): "וממילא מותר שפיר לפי"ז לסחוט תפוזי ולימון ואשכוליות של שביעית כדי ליהנות מן המשקין היוצאין מהן, אך צריך להזהר שלא לאבד בידים מה שנשאר עם הפרי. ומיהו איכא לספוקי דאפשר שיהא אסור לסחוט מפני זה שהנשאר עם הפרי נמאס מאכילה לרוב בני אדם".

והמשפטי ארץ (פרק כב) פסק: "מותר לשים יין או מיץ תפוזים בעוגה להוספת טעם ויש לשים אותם בכמות שישורגש טעמם ולא יתבטלו.

תבלינים אפילו הראויים לאכילה בפני עצמם כגון בצל, מותר לתת אותם בתבשיל כדי ליתן בו טעם אף אם לא יהיו ראויים אח"כ לאכילה. אך מאכלים שרק מיעוט אנשים משתמשים בהם לטעם כגון עגבניה במרק מותר רק אם ראויים לאכילה בסוף".

אמירת תחנון בבית האבל ובערבי שבתות ויו"ט

ע"פ אוצר טעמי המנהגים לר' שמואל פינחס גלברד

טעמי
המנהגים

אין אומרים תחנון בבית האבל. (או"ח ס' קלא ס"ד)

בשחרית של ערב יו"ט אין אומרים תחנון, ואילו בשחרית של ערב שבת, כן אומרים. (אבודרהם עמ' קמג)

1. משום שנאמר (עמוס ח'י'): "הפכתי חגיכם לאבל", מקישים אבל לחג, כשם שבחג אין אומרים תחנון, כך אין אומרים בבית האבל. (שבלי הקלט ס' ל')
2. ע"י אמירת תחנון, שיש בו וידוי (אשמנו, בגדנו וכו') האבל מגביר את מדת הדין כנגדו. (לבוש ס' קלא ס"א)

1. משום שערבי יו"ט הם מועטים, לא כן ערבי שבתות, ואם היינו נמנעים לומר תחנון בער"ש שחרית, "הרי חצי השנה לא היינו מתחננים ולא ייתכן". (שם)
2. כי יש יתרון ליו"ט שאומרים בו הלל, וזה הטעם שאם חל יו"ט בשבת אין אומרים "צדקתך". (שם)

מוזל טוב

לאסי יצחק פור (ה') לארוסיו, לעמרי קראוס (ו') לארוסיו ולספי קצבורג (ה') לארוסיו

"עַם לְבָן גֵּרְתִּי" (לב/ה')

"ותריג מצוות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים" – רש"י.

אמר ר"מ שפירא זצ"ל, פשיטא שלא למדתי לנהוג כמעשיו הרעים, אלא לא למדתי מלבן לקיים מצוות בהתלהבות ובמסירות כפי שהוא עושה את מעשיו הרעים.

"קִטְנֹתַי מִכָּל הַזֹּסְדִים" (לב/יא')

אמרו חז"ל שת"ח צריך שתהיה בו שמינית שבשמינית שבגאווה (סוטה ה). ופי' הגר"א שזוהו הפסוק השמיני בפרשה השמינית – קטונתי. הרב אליעזרוב זצ"ל, שהיה ראש הכולל בישיבתנו, נשאל מדוע אינו מוחה על בזונו במעשה שהיה, והרי תלמיד חכם צריך שיהיה בו שמינית שבשמינית – וענה שכיוון שלמד בילדותו בישיבת עין חיים ושם לא למדו חשבון, אינו יודע לעשות חשבון מדויק כמה זה שמינית שבשמינית...

"וַיֹּאמֶר יֵשׁוּ יֵשׁ לִי רֵב" (לג/ט')

ואילו יעקב אמר "יש לי כל", כי הצדיק שמה בחלקו ומה שיש לו הרי זה הכל, ואיננו זקוק ליותר.

אך הרשע לעולם אינו מסתפק כמה שיש לו, וע"כ כשיש לו מנה רוצה מאתים וכו'. ע"כ יש לו "רב" אך לא "כל".

מזה הפטרה: "אִיךָ זֹזְפוּשׁוֹ יֵשׁוּ זָבְעוּ מִצְפָּנָיו" (עובדיה א', ו')

כיום עשו מסוה את רשעותו ברעיונות יפים בדבר חסד ואהבה, שלום וחירות, אך מתחת לזה רשע ופראות.

לעתיד לבא יהשפו כל צפונותיו וכולם יראו את פרצופו האמיתי.

השאלה השבונית

ברכה על הימנעות מעבודה זרה

הרב בן ציון אלגזי שליט"א

כה כתב ה"אור זרוע": "זה הכלל שאני אומר בברכות: כל מצוה שיש עתים למצותה... שיש זמן שחייב בהם ופעמים שאינו חייב בהם, הלכך כשגויג זמן חיובם צריך לברך על עשייתם מחמת חוב. אבל אותם מצוות שלעולם חייב בהם ואין עתים להיפטר מהם, כגון להאמין באלוקינו, וליראה אותו, ולשמוע בקולו ולדבקה בו ושלא לעבוד עבודה זרה... אין שייך לברך עליהם, כי לעולם חייב בהם ואין שייך בהם חיוב".

וא"כ קשה, הלא האיסור לעבוד עבודה זרה הוא "לאו", ועל "לאו" אין מברכים גם אם ה"לאו" קיים רק בזמנים מסוימים ולא בכל זמן?

התשובה לשבוע שעבר:

התשובה לשבוע שעבר: שאלנו על קושית הר"ן, שנקדים קדוש לנר חנוכה שקדוש דאורייתא, והרי בקדוש מתחייב בנר חנוכה מבעוד יום. ונראה לתרץ, שגם בערב שבת מתחייב בנר חנוכה משחשיכה בדיוק בזמן שמתחייב בקדוש, אלא שמכיוון שלא יכול להדליק את, תקנו שידליק קודם, אך באמת המצוה מתקיימת מסוף שקיעת החמה עד חצי שעה לאחר מכן, ולכן חייב להדליק נרות גדולים שידלקו עד חצי שעה לאחר צאת הכוכבים שזו עיקר המצוה. ממלא מתחייב בנר חנוכה ובקדוש בזמן אחד והדרא קושית הר"ן לדוכתיה.

צדיקים במיתתם קרובים זויים

הרב משה צבי נריה זצ"ל

מוטי פקטר (ג')

ראש ישיבת כפר הראיה, נלב"ע ביט' במרחשוון ה'תשנ"ז

תלמידיו מספרים איך שהיו רואים אותו אוכל את כל שאריות הלחם והלבן שנשארו על השולחן בחדר האוכל. מסופר שפעם החליטו התלמידים להפגין כנגד הרמה הירודה של האוכל בישיבה (שנבעה ממחסור בתקציב), התלמידים החליטו שלא לאכול עד שיעלו את הרמה. רבים מהתלמידים חששו מתגובתו של ראש הישיבה, אך להפתעתם הרב הצטרף ל"הפגנה" ומחה יחד איתם על הרמה הירודה של האוכל. רק לאחר כמה שעות, ניגש את התלמידים והתחנן בפניהם בדמעות שיחזרו לאכול כדי שלא יחלש כוחם ויוכלו להמשיך ללמוד תורה. כמוכן שלבקשה כזו איש לא סירב...

עם קום המדינה, כאשר החליטה הכנסת להכריז על יום ה' באייר כעל יום העצמאות, ויצקה ליום זה (בשיתוף הרבנות הראשית לישראל) גם תוכן דתי, היה הרב נריה ממחברי נוסח התפילה המיוחד ליום העצמאות.

בכנסת השביעית כיהן הרב נריה כח"כ מטעם המפד"ל, והיה חבר בוועדת החינוך והתרבות. בשנת תשמ"ג פרש מהמפד"ל והקים את תנועת מצ"ד. ובשנת תשנ"ג הקים, יחד עם הרב שאול ישראלי, את הארגון "איחוד הרבנים למען עם ישראל וארץ ישראל", על רקע התנגדותם להסכמי אוסלו.

הרב נריה גם כתב ביוגרפיה של הרב קוק במספר רב של ספרים, תוך שהוא שואר בהם סיפורים והגות משל הרב קוק. בשנת תשל"ט זכה בפרס ישראל על תרומה מיוחדת לקידומה ופיתוחה של החברה והמדינה.

נפטר בגיל 82, בי"ט בכסלו תשנ"ו, שבע ימים ופעילות. מילותיו האחרונות היו: "קר לי! תחממו אותי בדברי תורה! תאחזו בארץ ישראל ובקדושתה. תנו לי להגיד שלום לארץ ישראל ולהפרד ממנה באהבה, בשמחה וברצון. קדושה אני מבקש. קודש קודשים אני מבקש. תנו לי קדושת ארץ ישראל, תנו לי קדושת אהבת ישראל, תנו לי הרגשת קדושת ארץ ישראל. תנו לי הרגשת קדושת עם ישראל!" אז קרא כמה פעמים בקול גדול, "שמע ישראל

ה' אלוהינו ה' אחד" וסיים במילים "נתקדש כולנו", ונדם.

רבים מתלמידיו מכהנים כיום כראשי ישיבות חשובים (הרב דב ליאור, הרב זלמן ברוך מלמד, הרב חיים דרוקמן ועוד רבים).

הרב משה צבי נריה נולד בלודז' בכ"א בשבט תרע"ג. בצעירותו למד בישיבות מינסק ושקלוב. בשנת תר"ץ עלה ארצה בעקבות בקשה מטעם ישיבת "מרכז הרב" בירושלים. כשהגיע נקשר מיד למרן הגרא"ה קוק זצ"ל ולבנו, הרצי"ה, זצ"ל. את לימודיו המשיך בסמינר למורים "מזרחי" ובישיבת "מרכז הרב", שם הוסמך לרבנות. ברוחו ובחזונו של הרא"ה, פנה להגשמה בציבוריות הישראלית.

הרב נריה היה מראשי תנועת הנוער הדתי בני עקיבא ומנהיגה הרוחני של התנועה שנים רבות. תחילת עסקנותו בתנועה לא הייתה לרוחם של רבותיו (הגרא"ה והרצי"ה) ולכן נהג לכתוב מאמרים ולהרצות תחת שם העט "נריה" (על פי הפסוק "נר ה' נשמת אדם") – ולימים עיברת את שמו ממנקין לנריה באופן רשמי. בשל השפעתו הרבה על עיצוב פניה של הציונות הדתית נודע הרב נריה כ"אבי דור הכיפות הסרוגות".

בשנת ת"ש ייסד הרב נריה את ישיבת בני עקיבא הראשונה במושב העובדים הדתי כפר הרא"ה, ישיבה שלראשונה שילבה עבודת אדמה ולימודי קודש ביחד. לימים, עקב דרישת ההורים ובעידודו של הרב אברהם צוקרמן (שותפו של הרב נריה לראשות הישיבה), הוכנסו לישיבה לימודי תיכון (על חשבון עבודת הכפיים), וזאת למרות התנגדותו העזה של הרב נריה שהתבטא: "יצמחו לי שערות על כף היד לפני שילמדו לימודי חול בישיבה". הרב נריה כיהן כראש ישיבה וכמורה לתלמוד ומחשבת ישראל. בעקבות ייסוד ישיבת בני עקיבא כפר הרא"ה נוסדו ישיבות תיכוניות רבות בכל רחבי הארץ, ובכך הפכה הישיבה ל"אם הישיבות התיכוניות". בעקבותיהן אף קמו בתי ספר מקצועיים, אולפנות לבנות, וישיבות הסדר.

תלמידיו בישיבת כפר הרא"ה סיפרו על דמותו האבהית והמחנכת, כל התלמידים בישיבה הרגישו את אהבתו ורצו רק לגרום לו נחת. גישתו היתה שעת התלמידים להחליט כיצד יתנהלו העניינים בישיבה, והנהיג בישיבה סוג של דמוקרטיה תורנית.